

Utbildningsinspektion i Hjalmar Strömerskolan gymnasieskola och vuxenutbildning

UTBILDNINGSINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen har inriktats mot sju områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sju områdena, som granskats utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Normer och värden
2. Kunskaper

Verksamheten:

3. Arbetsmiljö och delaktighet
4. Pedagogisk verksamhet och undervisning
5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning
7. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning, stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och författningar i övrigt. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut angående förbättrings- och kritikområden.

Beskrivning av rektorsområdet

Hjalmar Strömerskolan	Antal elever/studerande
Gymnasieskola	538
Kommunal vuxenutbildning	290
Svenskundervisning för invandrare	35
Gymnasiesärskola	2

Strömsunds kommun, som har 13 000 invånare, är Sveriges femte största kommun till ytan. Hjalmar Strömerskolan, som ligger i Strömsund, är den enda skolan i kommunen som erbjuder gymnasie- och vuxenutbildning.

Skolan leds av en rektor och tre biträdande rektorer. Lärarna är organiserade i programlag.

Ungdomsutbildning

I skolans utbud finns 13 nationella program samt Individuella programmet. Energiprogrammet, Hantverksprogrammet, Livsmedelsprogrammet och Naturbruksprogrammet erbjuds inte. Skolan har en entreprenörprofil som främst är synlig på Samhällsvetenskapsprogrammets ekonomiska inriktning. Skyttegymnasiet som har 32 platser är en riksrekryterande utbildning och eleverna kan studera på olika nationella program vid skolan.

De elever som saknar behörighet för att börja ett nationellt program erbjuds i första hand programinriktat individuellt program (PRIV). Höstterminen 2004 erbjöds alla elever, utom några som valt Byggprogrammet, sitt förstahandsval. Cirka 25 procent av kommunens ungdomar väljer att studera vid fristående eller kommunala gymnasieskolor i andra kommuner, främst i Östersund.

Gymnasieskolans lokaler finns inrymda i sex separata byggnader. Undervisningen i kärnämnen, språk, samhällsorienterande och naturvetenskapliga ämnen är förlagd till huvudbyggnaden. Där inryms också ett elev- och personalcafé, kommunbibliotek, aula, skolledningens och elevvårdens kontor, samt personalrum. Alla skolbyggnader, utom den där Hotell- och restaurangprogrammet finns, ligger inom några hundra meters radie från huvudbyggnaden.

På grund av de stora avstånden inom kommunen har en del gymnasieelever valt att hyra egen bostad i Strömsund. Skolans rektor ansvarar för Sörgårds elevhem med 57 rum som ligger inom skolområdet. Merparten av Skyttegymnasiets elever bor där.

Vuxenutbildning

Vuxenutbildningen har ett omfattande utbud. I stort sett alla studerandes önskemål tillgodoses. Höstterminen 2004 pågår kurser inom sfi, samt grundläggande och gymnasial vuxenutbildning. Många kurser startas vid flera tillfällen under terminen och erbjuds på dagtid, kvälltid och som distanskurser. Skolan är också huvudman för en kvalificerad yrkesutbildning i Vildmarksturism som motsvarar 80 högskolepoäng. Under höstterminen 2004 bedrivs uppdragsutbildningar i marginell omfattning.

Kommunen har anlitat två externa utbildningsanordnare, Idéfix HB och Rolf Jonsson Sjukvårdskonsult AB, som genomför validering och utbildning inom Omvårdnadsprogrammet.

Vuxenutbildningen har en egen byggnad, Gröna skolan, som är en vägledningsstudie- och samlingsplats för vuxenstuderande i kommunen.

Genomförandet av inspektionen i Hjalmar Strömerskolan

Skolverket sände den 27 april 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Hjalmar Strömerskolan har bestått av undervisningsrådet Marie Ivarsson och experten Gunhild Larsson. Besök i Hjalmar Strömerskolan genomfördes den 30 augusti till 3 september 2004, samt den 26 november 2004.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Hjalmar Strömerskolan, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

Vid Hjalmar Strömerskolan genomfördes gruppintervjuer och samtal med elever, föräldrar, personal och ledning. Tid fanns också avsatt för lektionsbesök och rundvandring i skolans lokaler. Besöket avslutades med en återkoppling till rektorn.

Bedömning

1. Normer och värden

Enligt skollagen skall verksamheten inom det offentliga skolväsendet för vuxna utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Utbildningen för barn och ungdom skall främja deras utveckling till ansvars-kännande människor och samhällsmedlemmar. I läroplanen för de frivilliga skolformerna framhålls att eleverna skall utveckla förståelse och respekt för alla människors lika värde. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och lust att lära. Eleverna i vuxenutbildningen skall ta ett allt större ansvar för det egna arbetet och för miljön.

Inom detta granskningsområde behandlas resultaten av arbetet för att främja vårt samhälles demokratiska värderingar och för att utveckla normer och värden enligt läroplanernas mål.

Ungdomsutbildning

Inspektörerna finner att den allmänna stämningen på skolan är lugn och trygg. Eleverna känner sig sedda och respekterade. Generellt sett upplever elever och lärare att de har goda kontakter samt att kommunikationen är rak och tydlig. I samtal med föräldrar framgår att skolan har ett gott rykte.

Den elevenkät som skolan genomförde vårterminen 2004 bekräftar att eleverna känner sig trygga. Generellt sett är dock trivseln något sämre. Drygt sex procent av respondenterna uppger att de inte trivs alls i skolan. Enkäten visar också att eleverna i allmänhet upplever att stämningen är bra i klassen. Däremot är arbetsron inte alltid tillfredsställande.

Den genomsnittliga elevfrånvaron uppgick till 10 procent förra läsåret. Cirka sex elever per månad rapporterades till Centrala Studiemedelsnämnden eftersom de hade alltför hög frånvaro för att få studiemedel. Lärarna anser dock att flertalet elever är duktiga på att ta ansvar för det egna skolarbetet och skolmiljön. Skolans trivselregler är kända och efterlevs i hög utsträckning. Nedskräpning och förstörelse förekommer sällan.

Eleverna uppfattar att möjligheterna till inflytande på skolarbetet varierar med ämnets karaktär och lärarnas inställning. Inspektionen visar att eleverna generellt sett får och kan påverka sin undervisningssituation. Eleverna har dock svårt att identifiera frågor som berör skolan i stort som de skulle kunna vara delaktiga i och ha inflytande över.

Kränkande behandling och mobbning förekommer mycket sällan. Skolans personal arbetade med tre fall under vårterminen 2004. Inspektörerna finner att såväl elevernas språkbruk som bemötande av varandra i huvudsak är gott. Elevernas respekt för människors lika värde och tolerans för andras uppfattningar och övertygelser är också god. Eleverna säger att "man får vara som man är" och att man tar väl hand om varandra.

Vuxenutbildning

I mötet med flertalet studerande märks enligt lärarna en tydlig lust att lära. Många studerande får en ökad tilltro till sin egen förmåga och utvecklas på ett personligt plan under studietiden.

Inom vuxenutbildningen möts studerande med skiftande bakgrund och erfarenheter. Några kommer från andra länder och kulturer. Inspektionen visar att de studerande känner sig respekterade som vuxna av såväl sina studiekamrater som sina lärare. Ingen av de personer som intervjuats har hört talas om att kränkande behandling förekommit på skolan.

De studerande tycker, enligt en enkätundersökning som skolan genomförde vårterminen 2004, att arbetsklimatet är bra på skolan och att lärarnas bemötande är gott. Cirka 50 procent av respondenterna i undersökningen uppger att de vill ha mer inflytande över undervisningen.

Den pedagogik, med relativt litet lärarledd undervisning, som kännetecknar vuxenutbildningen bygger på att de studerande kan ta ett stort eget ansvar.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resultaten inom området normer och värden är goda. Det psykosociala klimatet ger goda förutsättningar för lärande.

Gymnasieelevernas vilja och förmåga att utöva inflytande över frågor som berör skolan i stort bör utvecklas.

2. Kunskaper

Utbildningen skall ge kunskaper i vid mening, såväl fakta och förståelse som färdigheter och förmåga att exempelvis utvärdera sitt eget lärande och att arbeta självständigt. Skolan skall sträva efter att de studerande tillägnar sig goda kunskaper inom utbildningens ämnesområden och kurser men även utvecklar en tillit till sin egen förmåga. Kunskapsmålen anges närmare i den nationella läroplanen och i kursplanerna.

Inom detta område granskas resultaten av det pedagogiska arbetet.

Ungdomsutbildning

Vid kursstart informeras eleverna om kursmål och betygsriterier, medan läroplans- och programmål inte aktualiseras på samma sätt. Huvudparten av de elever som intervjuats uppger att de klarar av att sätta egna mål och reflektera över sitt lärande.

Av de cirka 150 elever som lämnade Hjalmar Strömerskolan vårterminen 2003 hade 93 procent slutbetyg. Under den senaste femårsperioden har riksgenomsnittet varierat mellan 79 och 84 procent. Det genomsnittliga meritvärdet som var 13,8 låg i nivå med riksgenomsnittet. Eleverna lyckades något sämre än riksgenomsnittet mätt i andelen elever som fick minst betyget Godkänd i A-kurserna i engelska, matematik och svenska.

Andelen elever med grundläggande behörighet till universitet och högskolor var 94 procent, medan riksgenomsnittet var 89 procent. Andelen elever från Strömsunds kommun som väljer att studera vid högskola inom tre år efter avslutad gymnasieutbildning var 26 procent, vilket är 17 procentenheter lägre än i riket som helhet.

Andelen elever som lämnade skolan vårterminen 2003 med reducerat program var fem procent, medan riksgenomsnitt var sju procent. Utökat program hade 45 procent av eleverna, vilket är 20 procentenheter högre än i riket som helhet. Anledningen till att många elever har utökat program är att de väljer att läsa flera valbara kurser inom programmet eller extra kurser inom det individuella valet. Fem elever hoppade av sin utbildning på Hjalmar Strömerskolan under 2003. Det är ovanligt att elever erbjuds ett fjärde skolår.

Betygsstatistiken för de elever som lämnade skolan vårterminen 2004 visar att 3600 kursbetyg ingick i slutbetygen. Betyget var Icke godkänd på cirka 230 (6,3 procent) av dessa kurser. Det är tydligt att eleverna har särskilt svårt att uppnå nivån för betyget Godkänd i vissa kurser.

Vuxenutbildning

Andelen invånare som valde att delta i vuxenutbildning under verksamhetsåret 2002/03 var 4,7 procent, vilket är något högre än riksgenomsnittet. 94 procent

av de studerande läste på gymnasial nivå. Antalet kurser per studerande var 4,5 i Strömsund, medan genomsnittet i riket var 4,4. Drygt 90 procent av kursdeltagarna i Strömsund slutförde sina kurser. Det är mycket ovanligt att kursdeltagare i A-kurserna i svenska, engelska och matematik får betyget Icke godkänd. Generellt sett är resultatet bättre på dessa kurser i Strömsund än i riket som helhet.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resultaten inom området kunskaper är goda.

Orsaker till att gymnasieelever har särskilt svårt att bli godkända i vissa kurser bör närmare analyseras och relevanta åtgärder bör därefter vidtas för att förbättra studieresultaten.

3. Arbetsmiljö och delaktighet

Enligt skollagen skall verksamheten i skolan och i det offentliga skolväsendet för vuxna vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar där skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall jämställdhet mellan könen främjas och alla former av kränkande behandling aktivt motverkas. All personal skall samverka med eleverna i arbetet med att forma en god miljö för utveckling och lärande.

Granskningen gäller hur man i verksamheten arbetar för en god miljö och för att förebygga kränkningar och ge möjlighet till delaktighet och samverkan.

Ungdomsutbildning

Hjalmar Strömerskolans vision är att allt arbete på skolan ska präglas av helhetstänkande, arbetsglädje och medbestämmande.

Inför skolstarten i årskurs 1 får elever och föräldrar skriften "Välkommen till Hjalmar Strömerskolan" där skolans trivselregler, förhållningssätt och förväntningar i olika frågor tydliggörs. Mentorsrollen och skolans informationssystem beskrivs, liksom rutiner vid frånvaro och ledighet, samt hur det är tänkt att elevinflytandet ska fungera.

De formella kanalerna för samverkan med elever utgörs av klassråd och elevråd. I syfte att förbättra elevernas delaktighet och inflytande har klassrådstider schemalagts från och med höstterminen 2004. Klassråd ska genomföras tio gånger per läsår och protokoll ska lämnas in till skollädaingen. Skolkonferens genomförs fyra gånger per läsår. Stadgar för en lokal styrelse med elevmajoritet har nyligen beslutats. Elevskyddsombud finns och de har utbildats för sin uppgift. Från och med läsåret 2005/06 ska de även fungera som kamratstödjare

För föräldrasamverkan finns inte några formella kanaler förutom den samverkan som sker med hemmen vid utvecklingssamtalen. Föräldrar inbjuds också till föräldramöte under höstterminen i årskurs 1.

Lärarpersonalen får kompetensutveckling i värdegrundsfrågor varje år. I samtal med föräldrar framgår att de är mycket nöjda med den positiva elevsyn som präglar rektorns agerande. De uppskattar också i hög grad kontakten med elevvård, mentorer och övriga lärare. Skolan har enligt föräldrarna bra och engagerade lärare.

På Hjalmar Strömerskolan är tanken att arbetet med normer och värden ska integreras i vardagsarbetet. Målet att utveckla en bra kamratanda prioriteras. Det förebyggande arbetet bedrivs i varierade former. I syfte att stärka elevers självkänsla har skolan organiserat olika samtalsgrupper för flickor och pojkar. En lokal kurs, Livskunskap, erbjuds i vissa elevgrupper där behov av fördjupade diskussioner kring normer och värden finns. På skolan finns också kamratstöd-jare som kuratorn träffar en gång per månad.

Handlingsprogrammet mot kränkande behandling - "Åtgärdsprogram vid mobbning, konflikter, hot, våld och kränkande särbehandling för Hjalmar Strömerskolan" - reviderades våren 2004. Personal och föräldrar känner till handlingsprogrammet, medan det i stort sett är okänt bland eleverna. Elevrådet har dock getts möjlighet att lämna sina synpunkter. Handlingsprogrammet tar inte upp att kränkningar kan förekomma mellan elever och personal. En rutin-beskrivning som tillika är en dokumentationsmall finns till hjälp i händelse av att en kränkning kommer till personalens kännedom. Mentor och elevhälsans personal har ett gemensamt ansvar för att utifrån givna riktlinjer göra en bedömning av vilka åtgärder som är lämpliga i varje enskilt fall.

Skolans hälsofrämjande insatser är koncentrerade till årskurs 1. Skolsköterskan har då enskilda hälsosamtal med eleverna. Utbildningsinslag om sömn, hälsa, droger, sex och samlevnad finns också. "Kärleksveckan" på temat kärlek, sex och samlevnad infaller varje år i samband med Alla Hjärtans Dag. Fyra friluftsdagar genomförs varje läsår och det finns möjlighet att välja idrott i det individuella valet. Av intervjuer framkommer att det för närvarande inte finns etablerade samarbetsformer mellan elevhälsans personal och lärarna för att skapa struktur och bredd i det hälsofrämjande arbetet på skolan. Skolan lever inte upp till den kommunala målsättningen om daglig fysisk aktivitet för alla elever.

Elevenkäten som genomfördes vårterminen 2004 visar att 40 procent av eleverna upplevde stress i studierna. Skolledningen har funnit att den främsta orsaken till hög stressnivå var att eleverna hade flera stora arbeten att slutföra vid vårterminens slut. Vid elevintervjuer framgår att skolarbetet vanligen hinns med under skoldagen. Rektorns förhoppning är att elevernas möjligheter att påverka sin arbetsmiljö kommer att stärkas i och med att klassrådsverksamheten formaliserats och förbättras.

Vuxenutbildning

Gemensamma aktiviteter och teman som syftar till att utveckla de studerandes värderingar i riktning mot de normer och värden som beskrivs i läroplanen förekommer i liten utsträckning inom vuxenutbildningen. I många kurser ingår dock frågor som berör värdegrund, etik och moral som ett naturligt inslag i undervisningen.

Skolans handlingsprogram mot kränkande behandling är identiskt med det som gäller för gymnasieskolan. Programmet är inte känt bland de studerande.

Formella kanaler för inflytande för de studerande varierar mellan vuxenutbildningarna. Några utbildningar har mentorstid och klassråd. Omvårdnadsutbildningarna har två träffar per termin då studerande, lärare, rektor och representanter för arbetsförmedlingen deltar. Inget elevråd för vuxenutbildningen finns. De studerande är representerade i skolkonferensen och kommer även att ha en

representant i den lokala styrelsen. Som ovan nämnts vill uppskattningsvis hälften av de studerande få möjlighet att påverka undervisningen i större utsträckning än vad de för närvarande får.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att arbetet rörande arbetsmiljö och delaktighet håller god kvalitet. Skriften "Välkommen till Hjalmar Strömerskolan" är ett gott exempel på hur en skola genom tydlig information kan bidra till positiva förväntningar och ökad kvalitet i verksamheten.

Möjligheter till delaktighet och inflytande över undervisningen bör förbättras för de studerande i vuxenutbildningen.

Handlingsprogrammen mot kränkande behandling bör göras kända bland alla gymnasieelever och vuxenstuderande och de bör även omfatta kränkningar mellan elever och personal.

Struktur och samarbete i det hälsofrämjande arbetet över ämnes- och yrkesgränser kan utvecklas ytterligare i syfte att skapa en helhet för gymnasieeleverna.

4. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Arbetet för att nå målen skall främst utformas av de lärande och personalen. De nationella läroplanerna, skolformsförordningarna och kursplanerna ger dock också riktlinjer för arbetet. De gäller t.ex. stödinsatser, betygssättning, utbildning på arbetsplatser, prövning etc. Målen i kursplanerna ger dessutom vägledning för arbetsätten genom att beskriva vilka kunskaper och färdigheter vuxenstuderande skall nå.

Granskningen riktas mot hur man arbetar för att nå målen och hur man anpassar arbetet till olika behov.

Ungdomsutbildning

Inspektörerna finner att skolläring och lärare är väl insatta i det pedagogiska uppdraget. Samarbetet med det omgivande samhället, näringslivet och föreningslivet är enligt rektorn gott och bidrar till att ge eleverna helhet och sammanhang i utbildningen. Infärgning av kärnämnen i karaktärsämnen försvåras av den samläsning som sker mellan programmen. Ämnesintegrering förekommer i många olika teman, projektarbetet och Ung Företagsamhet. Skyttegymnasiet och Ung Företagsamhet uppges ha medverkat till att driva fram den flexibilitet som kännetecknar verksamheten.

Vid kursstart informeras eleverna alltid om kursplanemål och betygskriterier. En del lärare diskuterar också målen kontinuerligt under kursens gång. Elevernas scheman, med många längre lektionspass, ger möjligheter till variation i arbetssätt och arbetsformer. Vid intervjuer framkommer att eleverna upplever att skoldagarna är omväxlande.

Elevernas programval är könsbundna. Endast Naturvetenskapsprogrammet och Medieprogrammet har en jämn könsfördelning. Trots att samläsning mellan program arrangeras i kärnämnen och i kurserna inom det individuella valet är undervisningen för vissa elevgrupper nästan uteslutande könssegregerad.

I undervisningsgrupperna är det vanligen 15 till 20 elever. Inom det individuella valet är gruppstorlekarna i allmänhet på 12 – 15 elever och i karaktärsämnen är

det inte ovanligt med cirka fem elever i gruppen. I vissa klasser bemannas undervisningen i engelska och svenska med två lärare. Elever som inte har fått godkänt i en A-kurs hjälps vidare under B-kursen. Små undervisningsgrupper innebär att möjligheterna att ge individuellt stöd inom gruppens ram är goda.

I maj och juni varje år genomförs överlämnandekonferenser mellan gymnasieskolan och grundskolorna. Elevvårdspersonal från Hjalmar Strömerskolan träffar alla elever som är i behov av någon form av särskilt stöd inför skolstarten i årskurs 1. PRIV-elevernars föräldrar inbjuds att delta vid träffarna. Rektorn och en PRIV-samordnare (studie- och yrkesvägledare) har överblick över de områden som lämnats vid överlämnandekonferenserna. Skolan har tre lärare som arbetar med särskilt stöd. Dessa får vid terminsstarten ett schema från rektorn på hur de ska disponera sin tid. Trettiominuterspass där eleverna går ifrån klassundervisningen är vanligast. Diagnostiska prov används inte systematiskt för att bedöma elevernas stödbehov. Nya behov av särskilt stöd identifieras av undervisande lärare samt vid utvecklingssamtal och ges av lärare som har "fri resurs" i sin tjänst.

I Matematik A finns tre lärare som arbetar parallellt. Eleverna har diagnostiserats och fördelats i grupper utifrån resultatet. De elever som har de största matematiksvårigheterna ingår i den minsta gruppen. Det är tillåtet att byta grupp. Matematikstuga erbjuds också på eftermiddagstid varje vecka.

Höstterminen 2004 finns 34 PRIV-elever på program som de själva valt. De läser A-kurserna i svenska, engelska och matematik parallellt med stödundervisning som syftar till betyget Godkänd i samma grundskoleämnen.

Elevvårdskonferenser (EVK) hålls en gång per månad och leds av rektorn. Cirka 10 procent av eleverna behandlas i EVK under ett läsår. Två standardblanketter finns för arbetet med åtgärdsprogram - en för upprättande av åtgärdsprogram och en för uppföljning. Mentor ansvarar för att åtgärdsprogram upprättas. Av intervjuer framgår att elever och föräldrar anser att elever får det stöd de har rätt till och behöver. Betyget Godkänd uppnås i cirka 50 procent av de kurser som stödet avser.

Mentorsrollen är tydlig vid Hjalmar Strömerskolan. Mentorn ansvarar för en grupp elever, individuella studieplaner, åtgärdsprogram samt för föräldrakontakter. Fyra sammanställningar av respektive elevs frånvaro skickas hem varje läsår tillsammans med den individuella utvecklingsplanen. Inför utvecklingssamtalen får eleverna göra en självvärdering. Rutinerna för utvecklingssamtal har tydliggjorts på skolan eftersom skolledningen uppmärksammats på att dessa ibland uteblivit.

I samtal med elever och föräldrar framkommer att eleverna tycker att de betyg som sätts är rättvisa. En del elever har erfarenhet av att betyg sätts mer på arbetsprestation än på kunskap. Betygskriterierna och betygssättningen diskuteras främst bland lärare som genomför samma kurs. Samrättning är en metod som används i svenska för att skapa samsyn kring bedömningar. Det övergripande arbetet med att säkerställa likvärdig bedömning och betygssättning har dock varit vilande under flera år. Höstterminen 2004 möts grundskole- och gymnasielärare under två kompetensutvecklingsdagar för att diskutera bedömning och betygssättning.

Skolledningen sammanställer och följer löpande skolans studieresultat med utgångspunkt från Skolverkets jämförelsetal samt skolans egen betygsstatistik nedbruten på program- och kursnivå. Betygssammanställningarna görs tillgängliga för skolans lärare.

Generellt sett märks, enligt eleverna, att lärarna har lägre förväntningar på elever som går på program med yrkesämnen eftersom de i mindre utsträckning uppmuntras till goda skolprestationer. Inspektörerna har också mött elever som anser att kreativitet och nyfikenhet inte stöttas i tillräcklig utsträckning av lärarna. Både pojkar och flickor upplever att de behandlas lika utifrån könstillhörighet.

Ett omfattande projekt för att pröva flexibelt lärande genomfördes år 2003. Skolans utvärdering visar att verksamheten föll väl ut. I läsårsplaneringen för 2004/05 ingår därför flexibelt lärande en dag per vecka under cirka fyra veckor per elev. Eleverna kan välja att arbeta hemma, i skolan på hemorten eller på Hjalmar Strömerskolan. Studierna är tematiska och kommunikationen med läraren sker till stor del via mail- och konferenssystem.

Elever på några program har möjlighet att utveckla sin egen företagsamhet enligt konceptet "learning by doing" genom att välja kursen Ung Företagsamhet (UF) i kombination med projektarbetet. Inspektionen visar att Hjalmar Strömerskolan är en skola med goda omvärldskontakter. Skolan har bland annat fått ett antal utmärkelser - Sveriges bästa UF-skola 1998 och 2003, samt Sveriges bästa UF-lärare 2001. Jöhvi kommun i Estland har haft Strömsund som förebild i arbetet med att starta Baltic Business College, vilket lett till ett intressant samarbete.

Vuxenutbildning

Varje studerande läser kurser utifrån en individuell studieplan som har utarbetats i samråd med studie- och yrkesvägledaren. Nya studeranden erbjuds introduktionskurs i datoranvändning och studieteknik. Kursmål och betygskriterier presenteras och diskuteras med de studerande vid kursstart. Då kan i allmänhet även kursupplägg och examinationsformer påverkas.

Organiseringen av undervisningen är mycket flexibel. Undervisningstiden på en kurs bestäms utifrån en formel som fastställts i fackliga förhandlingar, där antalet studerande och kursens poäng är styrande variabler. Vissa sammanhållna utbildningar innehåller flera timmar undervisning per dag, medan till exempel de naturvetenskapliga ämnena har ett längre lektionspass per vecka.

En stor del av vuxenundervisningen sker på distans. Det är då vanligt med 7 – 8 träffar per termin, varav ett par träffar kan ersättas med videokonferenser. Videokonferensanläggningar finns på några större orter i Strömsunds kommun. Gemensamma träffar, liksom lärarnas tillgänglighet via mail och telefon bestäms i samband med kursstart utifrån de studerandes och lärarens önskemål. En fördel med distansundervisning är enligt lärarna att varje studerande blir mer synlig än vid vanlig undervisning.

Sfi-undervisningen är individuellt anpassad. Det innebär att flera olika kurser bedrivs samtidigt i en studiegrupp och att varje studerande får individuell hand-

ledning. Studierna läggs upp så att de kan kombineras med praktik och studier vid grundläggande eller gymnasial vuxenutbildning.

Extra stöd till studerande ges i huvudsak inom kursens ram. Därutöver erbjuds stöd i form av en Mattestuga samt en Studieverkstad där en lärare arbetar 60 procent med att ge stöd i engelska och svenska.

Den enkätundersökning som skolan genomförde våren 2004 visar att de studerande i huvudsak tycker att undervisningen är varierad och intressant samt att de är nöjda med vad de lärt sig. Ibland uppstår problem eftersom undervisningen förutsätter tillgång till dator och internetanslutning. Tillgängligheten till skolans datorer och vissa programvaror utanför schemalagd tid svarar, enligt studeranden som inspektörerna samtalat med, inte mot de behov som eleverna har för att klara sina studier.

Nationella prov används för att säkerställa betygsnivån. De allra flesta av lärarna arbetar både inom gymnasie- och vuxenutbildningen och får på så sätt ett brett underlag för sina bedömningar. Inlämningsuppgifter, seminarier med inlämningsuppgifter som bas, samt prov är vanliga betygsunderlag. Inspektionen visar att de studerande tycker att de får respons på sina arbeten från lärarna. I huvudsak anser de också att betygen är rättvisa och att de förstår den bedömning som läraren gjort. Problematiken kring att säkerställa likvärdig betygssättning är densamma som inom gymnasieskolan.

Validering av de studerandes kunskaper sker främst inom Omvårdnadsprogrammet och vanligen till nivån för betyget Godkänd. De studerande som önskar högre betyg får i allmänhet handledning för att läsa in kursen och gör sedan en provning. Tio provningstillfällen per år arrangeras.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att den pedagogiska verksamheten och undervisningen håller god kvalitet. Förmågan att organisera undervisningen, så att elevernas studieönskemål i hög grad kan tillgodoses, bedöms som mycket god. Samspelet med näringslivet, föreningslivet och det omgivande samhället är intressant och av mycket god kvalitet. Skolans arbete med att utveckla elevernas företagsamhet inom ramen för Ung företagsamhet bedöms som mycket bra.

Former för regelbunden analys och dialog i syfte att säkerställa likvärdig bedömning och betygssättning inom skolan och i jämförelse med andra skolor bör utvecklas.

Det särskilda stödet för gymnasieelever bör förbättras.

Inom vuxenutbildningen bör de studerandes tillgänglighet till skolans datorer och vissa programvaror utanför schemalagd tid ses över.

5. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Kommunerna har ett övergripande ansvar för skolan och det offentliga skolväsendet för vuxna på lokal nivå. Kommunerna är också huvudmän för de flesta verksamheterna. Läroplanerna lägger tydliga ansvarsområden på rektor och personal för skolans inre organisation och arbete. Sammantaget har dessa skyldighet att se till att rätten till utbildning och till att nå de nationella målen tillgodoses.

Frågor som behandlas vid inspektionen är exempelvis om verksamheten har en ledning enligt de nationella bestämmelserna, hur denna fungerar i praktiken och om det finns system för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen samt värna enskildas rättsäkerhet.

Ungdoms- och vuxenutbildning

Inom Barn- och ungdomsförvaltningen genomförs områdeschefsträffar en gång per månad. Dagordningen har en tyngdpunkt mot aktuella frågor för grundskolan. Rektorn upplever att beslutsvägarna inom förvaltningen är korta och fungerar bra.

Hjalmar Strömerskolans ledningsgrupp består av rektorn och tre biträdande rektorer. Ledningsgruppsträffar är inbokade en halv dag per vecka. Eftersom vardagsfrågor lätt kan lösas i de dagliga kontakterna finns, enligt rektorn, relativt stort utrymme för att arbeta med långsiktiga frågor.

Rektorn har det övergripande ansvaret för såväl gymnasie- som vuxenutbildningen. Hon har personalansvar för biträdande rektorer och ej undervisande personal. Rektorn har elevansvar för det individuella programmet och fördelar särskilda stödinsatser. Hon fattar beslut i elevvårdsärenden och leder elevvårds-konferenserna. Rektorn har löpande kontakt med lärare och programlag utifrån elevärenden och inköpsärenden. Hon har även ansvar för projekt, nyanställningar, lönesättning och rehabiliteringsärenden.

Två av de biträdande rektorerna har ansvar för ett antal program vardera inom gymnasieskolan, medan den tredje har ansvar för vuxenutbildningen. Arbetet som biträdande rektor innebär personalansvar för en grupp lärare och arbete med pedagogisk utveckling och samt elevansvar. De har också ansvar för ett antal övergripande frågor till exempel intagning och schemaläggning. En av de biträdande rektorerna inom gymnasieutbildningen är ställföreträdande rektor.

Skolans lärare är organiserade i nio programlag som leds av programledare. Dessutom ingår varje lärare i en ämnesgrupp som hålls samman av en utsedd specialfunktionär. Två eftermiddagar per vecka efter kl 15.00 är personalen inbokad i olika möten – programlagsträffar, arbetsplatsträffar, samverkansmöten och informationsmöten.

Programledarna har till uppgift att "hålla ihop programmet" och vara en länk till ledningsgruppen. Programlagen får arbetsuppgifter från skolläningen, till exempel att formulera en lokal arbetsplan för programmet och att skriva kvalitetsredovisning. Vid programlagens träffar upptas, enligt lärarna, mycket tid av uppdragen från ledningsgruppen. Eftersom flera program hör till varje programlag är det svårt att knyta arbetet vid träffarna till den direkta undervisnings-situationen. Införandet av programlagsledare har medfört en ny nivå mellan ledningsgruppen och lärarna på skolan. En del lärare anser att ledningsgruppen

inte ägnar sig åt, vad de menar vara, pedagogisk ledning. Andra lärare hävdar att ledningen skapar goda förutsättningar för pedagogisk utveckling.

Inspektionen visar att nuvarande ansvars- och arbetsfördelning mellan rektorn och biträdande rektorer inte möter hinder i skolförfattningarna. Rektorn har förtroget med verksamheten och driver ett långsiktigt pedagogiskt utvecklingsarbete på skolan. Rektorn fattar också beslut i elevvårdsärenden i den omfattning som förväntas. Dessa har förberetts av de biträdande rektorerna. Det är tydligt för elever och föräldrar vem som är rektor. Eleverna känner också till vem som är biträdande rektor för det program som de går på. De uppfattar att de kan vända sig till valfri person i ledningsgruppen med sina eventuella problem.

Med utgångspunkt i vedertagna principer för effektiv ledning och styrning har inspektörerna dock funnit en del inbyggda problem i skolans sätt att organisera verksamheten. Ett av dessa är att det ekonomiska ansvaret i stort sett uteslutande finns hos rektorn, medan ansvar för olika arbetsuppgifter delegerats. De biträdande rektorerna ansvarar till exempel för individuell kompetensutveckling medan budgeten är knuten till ämnesgrupperna. Det är oklart i organisationen att specialfunktionärerna har ett ekonomiskt ansvar för respektive ämnesgrupps budget. Det är inte ovanligt att lärare vänder sig direkt till rektorn i frågor som ligger inom de biträdande rektorernas ansvarsområde.

Kommunens skolplan innehåller ett antal utvecklingsområden. Varje år prioriteras tre områden inom vilka mål ska formuleras i skolans arbetsplan och som sedan ska följas upp i skolornas kvalitetsredovisning. Inspektionen visar att Hjalmar Strömerskolan har kommit långt i sitt arbete med att formulera utvecklingsmål, följa upp och utvärdera kvaliteten i verksamheten. En för skolan gemensam elevenkät genomförs och analyseras i programlagen varje år. Kursutvärderingar liksom kollegial självvärdering är en naturlig del av lärarnas arbete. Arbetsplaner och kvalitetsredovisningar som görs på programlagnivå ligger till grund för skolans kvalitetsredovisning.

Inspektörerna finner att betygskataloger, individuella studieplaner och protokoll från elevvårdskonferenser hanteras och förvaras på ett betryggande sätt. Inga elevavgifter förekommer. Något tydligt system för klagomålshantering finns inte. Intervjuer bekräftar att det finns en praxis kring hur klagomål hanteras på skolan, där mentorn/läraren är första instans och därefter kontaktas skolledningen och eventuellt förvaltningschefen.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att styrning och ledning samt kvalitetsarbetet håller god kvalitet. Såväl ledning som personal har goda insikter i de nationella styrdokumenten och det finns en tydlig riktning och drivkraft i utvecklingsarbetet på skolan.

6. Tillgång till omsorg, pedagogisk verksamhet och utbildning

Lika tillgång till utbildning, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, är en grundprincip för det offentliga skolväsendet. Utbildningen för vuxna omfattar komvux, vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare. Inom komvux kan erbjudas såväl grundläggande vuxenutbildning som kurser på gymnasial nivå och påbyggnadsutbildning. Vuxenutbildning skall ge vuxna, främst dem som erhållit minst utbildning, tillfälle att komplettera sin utbildning enligt individuella önskemål. Vuxenutbildningen kan, enligt skollagen, erbjuda såväl nationella som lokala kurser. Möjlighet till individuella kurser kan också ges. Ungdomar skall ha tillgång till ett brett utbud av nationella, specialutformade eller individuella gymnasieprogram.

Granskningen gäller om det finns tillgång till utbildning i den omfattning och med den valfrihet som förutsätts enligt de statliga bestämmelserna. Även information om utbildningsmöjligheter och rekrytering till utbildning behandlas.

Ungdomsutbildning

Hjalmar Strömerskolan erbjuder 13 nationella program, PRIV och vid behov även individuellt program. På Skyttegymnasiet som är en riksrekryterande utbildning finns 32 platser fördelade på de program som eleverna väljer.

Inspektionen visar att Hjalmar Strömerskolan kännetecknas av flexibilitet i sitt sätt att organisera verksamheten utifrån elevernas val. Detta gäller även de elever som inte är behöriga sökanden till gymnasieskolan som i första hand erbjuds PRIV på valfritt program. Cirka 25 procent av eleverna i en årskull väljer som inledningsvis nämnts att studera i andra kommuner, varav 15 procent i kommunala gymnasieskolor och 10 procent i fristående gymnasieskolor.

Eleverna ges muntlig information, samt en skriftlig sammanställning, av de olika kurspaket som erbjuds inom det individuella valet. Minst 6-8 elever krävs för att en kurs ska startas. Många elever framför också egna studieönskemål som skolan försöker tillgodose. Inspektörerna finner att utbudet inte svarar upp mot bestämmelserna i gymnasieförordningen trots att det är relativt omfattande.

Skolan anordnar endast modersmålsundervisning för de elever som haft sådan under grundskoletiden. Några elever läser svenska som andraspråk. Inspektionen visar att skolan inte rutinmässigt informerar om och erbjuder modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.

Vuxenutbildning

Den skriftliga informationen om vuxenutbildningen i Strömsund presenteras på ett överskådligt och informativt sätt i en studiekatalog. Skolan genomför också annonskampanjer och öppet hus för att nå så många studerande som möjligt. Informationen omfattar sfi, svenska som andraspråk, grundläggande och gymnasial vuxenutbildning, Naturvetenskapligt basår, samt kurspaketen Må bra och Bild. Inspektionen visar att den uppsökande verksamheten är tillfredsställande.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att utbildningsutbudet på Hjalmar Strömerskolan, speciellt med beaktande av elevantalet, är av god kvalitet såväl för gymnasieelever som vuxenstuderanden.

Utbudet i gymnasieskolans individuella val svarar inte mot författningens krav.

Information och erbjudande om modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål ges inte till de elever som har rätt till detta.

7. Resurser

Huvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen skall genomföras för att de vuxenstuderande skall ha tillgång till utbildning och möjlighet att nå de nationella målen. I skollagen finns bestämmelser om några viktiga förutsättningar för att säkra kvaliteten i utbildningen. Dessa avser främst krav på personalens kompetens, tillgång till ändamålsenliga lokaler, läromedel och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning.

Vid inspektionen granskas dessa och andra förutsättningar för att bedriva en utbildning av god kvalitet. Även principerna för resursfördelningen aktualiseras vid inspektionen.

Ungdoms- och vuxenutbildning

Hjalmar Strömerskolan har 106 anställda, vilket motsvarar 86 årsarbetare. Till detta kommer skolmåltids- och städpersonal samt vaktmästare som arbetar i skolan men tillhör kostavdelningen och tekniska avdelningen. Personalomsättningen vid skolan är mycket låg. Skolledningen har genomgått den statliga rektorsutbildningen samt värdegrundsutbildning i rektorsutbildningens regi.

Flertalet lärare delar sin tid mellan gymnasie- och vuxenutbildningen. Läsåret 2003/2004 var lärartätheten i gymnasieverksamheten 10,6 lärare per 100 elever, vilket kan jämföras med riksgenomsnittet som var 8,3. Omräknat till heltidstjänster är knappt 80 procent av lärarna inom gymnasieskolan tillsvidareanställda och 60 procent har pedagogisk utbildning. Inom vuxenutbildningen har 50 procent av lärarna pedagogisk utbildning. Lediga lärartjänster utannonseras inför varje hösttermin. Personer som har adekvat ämnesutbildning, minst 20 poäng pedagogik, samt efter tidsbegränsad anställning befunnits lämplig som lärare har tillsvidareanställts.

Behovet av att förstärka den specialpedagogiska kompetensen är ett prioriterat område och skolan har vid upprepade tillfällen annonserat efter specialpedagoger utan att lyckats rekrytera någon. Upphandling pågår av en 10-poängs kurs i specialpedagogik.

Skolan har kompetensutvecklingsplaner på skolnivå och individnivå. Lärarpersonalen har 16 kompetensutvecklingsdagar att tillgå varje år. Hälften av dessa används till skolgemensamma utvecklingsområden, till exempel mentorskap, kvalitetsredovisning, bedömning och betyg samt värdegrundsfrågor. Resterande dagar används till individuell kompetensutveckling som beslutas i samråd med biträdande rektor. I samtal med lärare framgår att tidsbrist är en större begränsning när det gäller kompetensutveckling än de ekonomiska ramarna.

Elevvårdsteamet som arbetar med gymnasieungdomarna består av en heltidsanställd kurator och en skolsköterska som arbetar 80 procent. Skolläkarresurs köps efter behov. Ofta hänvisas dock elever som är i behov av läkarvård till vårdcentralen. Två personer arbetar på heltid som studie- och yrkesvägledare samt PRIV-samordnare vid skolan.

Inspektörerna finner att lokalerna överlag är mycket väl underhållna, trivsamma och funktionella. Alla funktionshindrade elever som sökt sig till skolan har kunnat tas emot. Skolan erbjuder god tillgång till läromedel och annan utrustning som behövs för undervisningen. Kommunbiblioteket ligger i Hjalmar Strömerskolan. Eftersom skolan är belägen i glesbygd läggs stor vikt vid att nyttja modern IT-teknik. Det finns cirka 400 datorer och knappt 100 skrivare på skolan. Inom vuxenutbildningen får de studerande själva betala för läromedel och annat kursmaterial.

Vid samtal med gymnasieelever framkommer synpunkter som troligen har negativ inverkan på lärmiljön som helhet. Klagomålen gäller att det ofta är kallt i skolan och att luften upplevs som dålig. Missnöjet med bristen på uppehållsrum och möjlighet att variera rastaktiviteterna, utöver att sitta och prata och spela kort, är tydligt. Eleverna är dessutom mycket kritiska till den skolmat som serveras och säger att de ofta brottas med hungerkänslor.

Omfördelningar mellan olika skolformer i förvaltningens budget förekommer efter diskussion i områdeschefgruppen. De interna resursfördelningsprinciperna på skolan bygger på en överenskommelse med facket om undervisningens omfattning på respektive program och kurs. Slutsatser från interna uppföljningar och utvärderingar samt prioriterade utvecklingsområden påverkar främst skolans kompetensutvecklingsbudget. Resurstid finns i några lärartjänster för att täcka upp nytillkomna stödbehov bland eleverna. Rektorn bedömer att skolan har tillräckliga resurser för att uppfylla målen för utbildningen. Budgetdirektivet inför kommande treårsperiod är dock ett orosmoln.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att tillgången till resurser för att bedriva en tidsenlig utbildning är god.

Skolan och kommunen bör på olika sätt arbeta för att öka andelen lärare som har en utbildning som motsvarar kraven för gymnasielärare. Speciellt bör kompetensen inom det specialpedagogiska området förstärkas.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten i Hjalmar Strömerskolan övergripande är av god kvalitet.

Hjalmar Strömerskolan har en flexibel skolverksamhet som utgår ifrån gymnasieelevers och vuxenstuderandes behov och önskemål. Utbildningsutbudet är mycket omfattande trots ett relativt litet elevantal. Skolan har ett nära samarbete med samhället, näringslivet och föreningslivet som bidrar till en helhet i utbildningen för eleverna. Skolans kvalitetsarbete ger goda förutsättningar för det fortsatta arbetet med ständiga förbättringar.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- gymnasieelevernas vilja och förmåga att utöva inflytande över frågor som berör skolan i stort bör utvecklas,
- möjligheter till delaktighet och inflytande över undervisningen bör förbättras för de studerande i vuxenutbildningen,

- orsaker till att gymnasieelever har särskilt svårt att bli godkända i vissa kurser bör närmare analyseras och relevanta åtgärder bör därefter vidtas för att förbättra studieresultaten,
- handlingsprogrammen mot kränkande behandling bör göras kända bland alla gymnasieelever och vuxenstuderande och de bör även omfatta kränkningar mellan elever och personal,
- former för regelbunden analys och dialog i syfte att säkerställa likvärdig bedömning och betygssättning inom skolan och i jämförelse med andra skolor bör utvecklas,
- det särskilda stödet för gymnasieelever bör förbättras,
- inom vuxenutbildningen bör de studerandes tillgänglighet till skolans datorer och vissa programvaror utanför schemalagd tid ses över samt
- skolan och kommunen bör på olika sätt arbeta för att öka andelen lärare som har en utbildning som motsvarar kraven för gymnasielärare. Speciellt bör kompetensen inom det specialpedagogiska området förstärkas.

Det finns också sådana brister i verksamheten att författningarnas krav inte uppfylls. Bristerna inom nedan angivna områden skall snarast åtgärdas.

- Utbudet i gymnasieskolans individuella val svarar inte mot författningens krav (5 kap. 19 § gymnasieförordningen).
- Information och erbjudande om modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål ges inte till de elever som har rätt till detta. (5 kap. 7 § och 8 kap. 5 § gymnasieförordningen).

Datum

Ort

2005-03-21

Umeå

Marie Ivarsson

Gunhild Larsson